

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, Карзун Ірини Григорівни на дисертацію Магути Ольги Вікторівни на тему: «Інноватизація вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендавменту)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Ознайомлення з дисертацією Магути О. В. на тему «Інноватизація вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендавменту)», авторефератом, опублікованими за темою дисертації працями дозволило зробити узагальнені висновки щодо актуальності, обґрунтованості теми та повноти викладення результатів дисертаційного дослідження.

I. Актуальність теми дисертаційного дослідження та зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні впродовж останніх років обумовлюють необхідність переходу до інноваційної моделі економічного розвитку, основою якої є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки за рахунок активізації інноваційних процесів. Важливе значення в цьому процесі належить співпраці основних учасників інноваційного процесу – освіти, науки, бізнесу, а провідна роль належить закладам вищої освіти, як осередкам освітньої, наукової та інноваційної діяльності.

Формування інноваційної моделі економічного розвитку актуалізує необхідність розширення функцій закладів вищої освіти з метою підвищення якості освіти та активізації інноваційної функції, а саме підготовки фахівців інноваційного типу, пошуку сучасних наукових ідей, технічних рішень тощо. Саме тому важливого значення набуває проблематика фінансування освітньої галузі та пошуку додаткових джерел для виконання вищою освітою ключових завдань в забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки.

Дисертаційне дослідження Магути О. В. виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіки промисловості НАН України за темами: «Механізм регулювання взаємодії партнерів у соціальних проектах» (номер державної реєстрації 0111U008355, 2011-2012 рр.) у межах якої обґрунтовано роль вищої освіти в забезпеченні розвитку людського капіталу; «Стратегічне і програмно-цільове планування розвитку індустріального міста» (номер державної реєстрації 0114U001538, 2013-2014 рр.), у межах якої

проаналізовано ефективність вищої освіти та її відповідність інноваційним потребам економіки; «Соціальні ресурси розвитку регіону в умовах децентралізації управління» (номер державної реєстрації 0114U006049, 2014-2016 рр.), у межах якої обґрунтовано доцільність залучення роботодавців для підготовки затребуваних в економіці спеціалістів; «Активізація соціального і трудового потенціалу сталого розвитку як чинників економічного зростання» (номер державної реєстрації 0117U004336, 2017 р.), у рамках якої здійснено аналіз ролі вищої освіти у формуванні трудового потенціалу та зростанні економіки.

Отже, актуальність дисертаційного дослідження Магути О. В. не викликає сумнівів, а наукова значимість і практична цінність полягає в розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо інноватизації вищої освіти на основі залучення цільового капіталу (ендавменту).

II. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Ознайомлення зі змістом дисертації, авторефератом та опублікованими науковими працями Магути О. В. показало, що наукове дослідження здійснено автором відповідно до поставленої мети, яка полягає в розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій інноватизації вищої освіти на основі залучення цільового капіталу (ендавменту).

Завдання, які визначені відповідно до мети, в сукупності дозволяють сприяти вирішенню важливої науково-прикладної проблеми щодо залучення додаткових джерел фінансового забезпечення вищої освіти з метою підвищення якості вищої освіти та забезпечення інноваційного розвитку галузей економіки. Дисертаційне дослідження базується на теоретичних підходах вітчизняних і зарубіжних вчених та аналізі світового досвіду. Матеріал дисертаційного дослідження викладено послідовно, мета наукового дослідження досягнута, а поставлені наукові завдання вирішені.

У першому розділі «*Теоретико-методичні засади інноватизації вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендавменту)*» здобувачем досліджено роль вищої освіти у формуванні інтелектуального потенціалу економіки, узагальнено та проаналізовано напрями державної політики впливу на процеси інноватизації вищої освіти, розкрито теоретико-методичні засади формування цільового капіталу (ендавменту) в зарубіжних університетах, які використовуються для забезпечення їх інноваційного розвитку (с. 11-74).

У теоретичному плані автором проведено узагальнення ролі теорії економіки знань у постіндустріальному суспільстві, що передбачає трансформацію університетів та науково-дослідних установ у джерела новаторства та інноваційної діяльності (с. 11-19).

Посилення ролі інтелектуальної складової життя суспільства у дисертації підтверджується дослідженням нових категорій – «інноваційність»,

«інновативність», «інноватика», «інтелектуалізація», «інноватизація». Логічним є також твердження автора, що поява нових категорій пов'язана з тим, що для забезпечення інноваційного розвитку основна увага повинна приділятися формуванню потенційних можливостей, конкретних знань, компетенцій та здібностей людини до інноваційної діяльності (рис.1.3, с. 24). Важливим є висновок автора, що основними завданнями вищої освіти є не тільки розробка та впровадження сучасних форм, методів і технологій навчання, проведення науково-дослідних робіт, а також підготовка особистостей, які володіють інноваційним інтелектом та знаннями щодо впровадження інновацій в економічну практику (с. 26).

Автором зазначено, що вища освіта відноситься до групи змішаних опікуваних благ, що мають індивідуальну та суспільну корисність одночасно (с. 50-51), важливими складовими державної політики розвитку вищої освіти мають стати заходи щодо зацікавлення роботодавців, фізичних осіб, підприємницького сектору, благодійних організацій до інвестування коштів у вищу освіту з метою підготовки фахівців інноваційного типу (с. 31-48).

У другому розділі *«Діагностика інноваційного розвитку вищої освіти та її фінансового забезпечення»* досліджено тенденції розвитку вищої освіти як сектору наукової та інноваційної діяльності в національній економіці, проаналізовано структуру джерел фінансового забезпечення вищої освіти, оцінено умови створення ендавмент-фондів у сфері вищої освіти України (с. 95-151).

Проведена здобувачем діагностика інноваційного розвитку сектору вищої освіти України засвідчила високий потенціал закладів вищої освіти для виконання функцій інноватизації та посилення впливу на розвиток національної економіки (с. 95-118).

Також автором здійснено детальний аналіз структурних пропорцій фінансового забезпечення вищої освіти та виявлено суттєві розбіжності частки бізнесу у фінансуванні освіти в Україні (1,5-2%) та в зарубіжних країнах (10-30%). Проведений аналіз обсягу та структури джерел фінансового забезпечення вищої освіти показав відсутність тісного зв'язку вищої освіти з реальним сектором економіки за схемою «освіта-наука-виробництво-інновації». Тому, цілком обґрунтованими є пропозиції автора в частині оптимізації структурних пропорцій багатоканального фінансового забезпечення вищої освіти в Україні шляхом збільшення частки сектору підприємництва та спрямування ним цільових внесків в ендавмент-фонди під конкретні інноваційні проекти (с. 118-151).

Автором предметно досліджено концепцію багатоканального фінансового забезпечення вищої освіти, яка передбачає розширення переліку позабюджетних джерел та утворення сталих фондів (ендавментів) з метою забезпечення інноваційного розвитку закладів вищої освіти та активізації їх участі в наукових дослідженнях та розробках (с. 122-133).

У роботі оцінено умови створення класичної моделі ендавмент-фонду у вищій освіті України, що визначені чинною редакцією Закону України

«Про вищу освіту», та доведено проблематичність її впровадження в поточній та середньостроковій перспективі (с. 133-151).

У третьому розділі «*Організаційно-економічний механізм залучення цільового капіталу (ендавменту) для інноватизації вищої освіти*» запропоновано засади активізації впливу вищої освіти на інноваційний розвиток економіки, обґрунтовано необхідність включення роботодавців в процеси інноватизації вищої освіти, розроблено механізм залучення цільового капіталу (ендавменту) для інноватизації вищої освіти України (с. 162-228).

Здобутком роботи є запропонований організаційно-економічний механізм формування цільового капіталу (ендавменту) у закладах вищої освіти та визначення інноваційних напрямів його використання, що передбачає: вироблення загальної стратегії управління цільовим капіталом (ендавментом); формування ресурсів на основі широкого залучення коштів роботодавців, фізичних осіб, підприємницького сектору, благодійних організацій; розроблення інвестиційної стратегії вкладення цільового капіталу в наукові дослідження та розробки; визначення напрямів та пропорцій використання базового капіталу та інвестиційного (пасивного) доходу (с. 203-228).

У дисертації розроблено практичні рекомендації щодо включення роботодавців, бізнес-структур, професійних організацій до процесів інноватизації вищої освіти на основі методичних підходів теорії «потрійної спіралі» Г. Іцковіца.

З метою підготовки затребуваних спеціалістів для конкретних галузей, а також зміни структури джерел багатоканального фінансового забезпечення вищої освіти запропоновано збільшити участь роботодавців у фінансуванні вищої освіти з 1-2% до 10%.

Дисертантом запропоновано комплекс організаційно-правових заходів, які необхідно здійснити шляхом внесення відповідних змін в нормативно-правові акти з метою створення умов для інноватизації вищої освіти та функціонування різних типів і видів фондів цільового капіталу (ендавменту) в Україні в поточній та середньостроковій перспективі (с. 195-203, Додаток В, табл. В.4-В.6 с. 275-276), а саме запропоновано внесення змін до підпункту 2 пункту 3 статті 70 Закону України «Про вищу освіту», що дозволить ефективно врегульовувати функціонування фондів цільового капіталу (ендавментів) з урахуванням реальних економічних підстав для утворення різних типів і видів ендавмент-фондів на поточну, середньострокову та довгострокову перспективу (с. 221-224).

Дисертаційна робота Магути О. В. виконана на належному рівні. Робота має послідовну та чітку структуру з використанням загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів економічних досліджень. Зокрема, застосовано такі методи дослідження, як: діалектичний, історичний, системний, порівняльно-правовий, аналізу, синтезу, вибірки, порівняння, групування, графічного зображення.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується результатами апробації основних положень дисертації.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Магути О. В. є обґрунтованими і достовірними.

III. Наукова новизна отриманих результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в комплексному та науковому обґрунтуванні теоретико-методичних і практичних засад інноватизації вищої освіти на основі залучення цільового капіталу (ендавменту). До числа найбільш вагомих результатів, які мають елементи наукової новизни, можна віднести:

– науковий підхід щодо інноватизації вищої освіти через реалізацію на принципах конвергентності комплексу освітніх, наукових, інституційних, економічних, організаційних, маркетингових, фандрайзингових механізмів, що сприяють виконанню вищою освітою функції з інтелектуалізації процесу інноваційного розвитку економіки шляхом підготовки фахівців інноваційного типу та проведення наукових досліджень і розробок на основі співпраці з підприємницьким сектором із залученням цільового капіталу (ендавменту) (с. 11-31; 206-211; табл.3.7, с. 209);

– науково-методичний підхід до діагностики інноваційного розвитку вищої освіти, що включає: 1) узагальнення та аналіз показників - впровадження освітніх інновацій, підготовка заґребуваних в економіці спеціалістів за галузями знань, участь в наукових дослідженнях і розробках, отримання охоронних документів на право інтелектуальної власності, подання заявок на винаходи, корисні моделі та їх впровадження у виробництво, міжнародні оцінки вищої освіти; 2) побудову економіко-математичної моделі для виявлення впливу вищої освіти на динаміку та стан інноваційного розвитку національної економіки (с. 95-133; с. 162-178);

- уточнення змісту дефініції «цільовий капітал (ендавмент) у вищій освіті», яку потрібно розглядати як капітал, що формується за рахунок залучення всіх потенційних джерел та використовується для фінансування освітніх, наукових та інноваційних проектів як за рахунок базового капіталу, так і інвестиційного (пасивного) доходу від його розміщення в інструменти фінансового ринку (с.61);

– організаційно-економічний механізм формування цільового капіталу (ендавменту) у закладах вищої освіти та визначення інноваційних напрямів його використання, що передбачає: вироблення загальної стратегії управління цільовим капіталом (ендавментом); формування ресурсів на основі широкого залучення коштів роботодавців, фізичних осіб, підприємницького сектору, благодійних організацій; розроблення інвестиційної стратегії вкладення цільового капіталу в наукові дослідження та розробки; визначення напрямів та пропорцій використання базового капіталу та інвестиційного (пасивного) доходу; (с. 203-228; рис. 3.10, с. 205; рис. 3.13 с. 223);

– засади формування умов залучення цільового капіталу (ендавменту) для інноватизації вищої освіти в Україні шляхом створення адекватної правової

бази для впровадження інституту «ендавмент» у вищій освіті та внесення змін до підпункту 2 пункту 3 статті 70 Закону України «Про вищу освіту», що дозволить ефективно врегульовувати функціонування фондів цільового капіталу (ендавментів) урахуванням реальних економічних підстав для утворення різних типів і видів ендавмент-фондів на поточну, середньострокову та довгострокову перспективу (с. 133-151, с. 220-224);

– пропозиції щодо збільшення участі роботодавців і бізнесу у фінансовому забезпеченні вищої освіти з 1-2% до 10%, зокрема шляхом залучення добровільних внесків (бідраховань) у фонди цільового капіталу (с. 217-219);

– систематизація напрямів державної політики розвитку вищої освіти та виділення управлінських і фінансових інструментів їх реалізації (с. 31-48).

Дисертаційна робота Магути О. В. виконана згідно з вимогами до кандидатських дисертацій, складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного тексту складає 209 сторінок, загальний обсяг – 307 сторінок. Робота включає 44 таблиці (на 23 сторінках), 43 рисунки (на 30 сторінках), 5 додатків на 46 сторінках, анотації на 18 сторінках. Список використаних джерел налічує 272 найменування на 34 сторінках.

Ознайомлення з дисертаційною роботою дозволило зробити висновок про наявність наукової новизни, логічне представлення основних складових дисертаційного дослідження та відповідність обраній темі.

IV. Науково-теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Основні результати дисертаційного дослідження характеризуються доповненням теоретичних аспектів та наданням практичних рекомендацій щодо:

– інноватизації вищої освіти через реалізацію на принципах конвергентності комплексу освітніх, наукових, інституційних, економічних, організаційних, маркетингових і фандрайзингових механізмів, що сприяють виконанню вищою освітою функції інтелектуалізації процесу інноваційного розвитку економіки шляхом підготовки фахівців інноваційного типу та проведення наукових досліджень і розробок на основі співпраці з підприємницьким сектором із залученням цільового капіталу (ендавменту);

– діагностики інноваційного розвитку сектору вищої освіти, що базується на аналізі взаємопов'язаних груп показників розвитку вищої освіти та побудові економіко-математичної моделі виявлення впливу вищої освіти на економічну динаміку та інноваційний розвиток;

– систематизації напрямів державної політики розвитку вищої освіти та виділення управлінських і фінансових інструментів з їх реалізації;

– удосконаленню механізму формування цільового капіталу (ендавменту) у закладах вищої освіти та визначення інноваційних напрямів його використання;

– внесення змін до підпункту 2 пункту 3 статті 70 Закону України «Про вищу освіту», що надасть право закладам вищої освіти поряд із класичними сталими фондами створювати різні типи і види фондів з можливістю визначення порядку використання як їх інвестиційних (пасивних) доходів, так і базового капіталу.

Практична значущість наукових результатів підтверджується довідками про впровадження: Комітетом з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування Верховної Ради України при розробці нормативної бази щодо реформи децентралізації влади, формування спроможних територіальних громад (листи № 04-14/23-54 від 03.03.2017; № 04-14/23-4859 від 27.09.2016); Інститутом стратегічних оцінок у процесі аналізу розвитку вищої освіти та її впливу на рівень конкурентоспроможності економіки (довідка № 9 від 04.12.2017); ПАТ «Державний ощадний банк України» для аналізу інституційних умов довірчого управління ендавмент-фондами банківською системою (довідка № 52-17/1238-1059-2016-00/вих від 25.07.2016 р.); Рахунковою палатою України для діагностики структури каналів фінансового забезпечення вищої освіти (довідка № 01-1268 від 04.07.2016); Інститутом підготовки кадрів державної служби зайнятості Міністерства соціальної політики України при розробці навчально-методичного забезпечення дисципліни «Управління проектами» (довідка № 1046 від 11.05.2016).

V. Ступінь повноти викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та рекомендації опубліковано в 19 працях загальним обсягом 9,63 д. а. (з яких особисто автору належить 9,45 д. а.), у тому числі: 7 публікацій - у наукових фахових виданнях України загальним обсягом 5,18 д. а. (з яких 1 стаття – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз); 9 публікацій - у збірниках міжнародних науково-практичних конференцій; 1 розділ – в колективній монографії; 2 публікації в інших виданнях. Усі наукові положення та результати отримані автором самостійно. Наукової праці, опубліковані в співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Основна спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, зміст статей, в яких відображено основні положення дисертації і результати проведених досліджень, в повній мірі розкривають досліджувану проблематику.

VI. Оцінка ідентичності змісту автореферату та опублікованих праць основним положенням дисертації

Структура дисертаційної роботи чітка і логічна, стиль викладення науковий, подача матеріалу послідовна і ув'язана з вирішенням поставлених мети і задач дисертаційного дослідження. Мова дисертації відповідає сучасним літературним нормам.

Ознайомлення з авторефератом показало, що він є ідентичним дисертації, його зміст відповідає змісту дисертації. В авторефераті висвітлено наукові положення, пропозиції, методичні рекомендації та висновки, що сформульовані і викладені у дисертації. Опубліковані праці відображають результати дослідження, що за структурою та змістом відповідають спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

VII. Основні зауваження та дискусійні положення дисертаційного дослідження

Водночас з позитивною оцінкою дисертаційного дослідження Магути О.В. слід звернути увагу на окремі зауваження та питання дискусійного характеру.

1. У пп. 2.2 (с. 118-133) здійснено аналіз структурних пропорцій різних джерел фінансового забезпечення вищої освіти. Проте, не дотримано оптимального співвідношення між аналітичним представленням динаміки досліджуваних тенденцій та формулюванням висновків, які отримані в результаті аналізу. Це порушило баланс між аналітичною та узагальнюючою частинами матеріалу та обмежило можливість ідентифікації тенденцій, які є результатом діагностики.

2. Автором дослідження використовується категорія, що вища освіта є «змішаним опікуваним благом». Не заперечуючи правоту даного положення, слід відмітити, що в науковій літературі поширене використання категорії «суспільне благо», яке може бути суспільним благом змішаного типу. На наш погляд, автор недостатньо аргументував застосування саме такої дефініції.

3. У роботі автор пропонує запроваджувати «інші форми ендавменту». Проте, на наш погляд, автору необхідно було б більш чітко визначити: що це за форми та чим саме вони відрізняються від класичної форми ендавменту?

4. Погоджуємося з пропозиціями дисертанта щодо зміни структурних пропорцій фінансового забезпечення вищої освіти, необхідності збільшення частки роботодавців в підготовці фахівців інноваційного типу та проведенні наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок закладами вищої освіти. Однак, вважаємо, що збільшити в сучасних умовах частку бізнесу у фінансуванні вищої освіти з менш ніж 2% до 10%, як пропонує автор (с. 218-219), без введення відповідних стимулюючих інструментів, практично здійснити неможливо. Проте, в роботі чітко не запропоновано комплекс податкових та інвестиційних стимулів для практичного забезпечення участі роботодавців в цьому процесі.

5. У пп. 3.2 наведено узагальнюючі таблиці 3.3, 3.4 (с. 184, 186), які, на думку дисертанта, є доказовою базою необхідності інноватизації вищої освіти в Україні. Можна погодитися, що представлені групи індикаторів в таблицях можуть стати основою для інноватизації вищої освіти та прийняття відповідних управлінських рішень. Однак, в роботі не наведено достатніх аргументів на користь обрання зазначених груп показників. Недостатньо обґрунтованим є також питання запровадження моніторингу показників щодо оцінки стану

інноватизації вищої освіти. Дисертанту варто було б розробити пакет індикаторів і запропонувати їх для подальшого впровадження в практику моніторингу, аналізу, вироблення рішень адміністративного та економічного впливу з боку органів управління вищої освіти.

6. Автором дисертаційного дослідження зазначено, що однією з основних проблем для виконання вищою освітою в повному обсязі своїх завдань в забезпеченні інноваційного розвитку економіки є недостатність коштів на виконання наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок і незначна кількість замовлень на їх проведення з боку роботодавців. Проте, на нашу думку при щорічному збільшенні обсягу коштів державного бюджету на фінансування науки, в дисертаційному дослідженні не визначено, які заходи необхідно здійснити для забезпечення ефективного використання коштів державного бюджету на виконання наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок.

7. Автором запропоновано з метою залучення цільового капіталу (ендаументу) для інноватизації вищої освіти в Україні та формування адекватної правової бази внести зміни до підпункту 2 пункту 3 статті 70 Закону України «Про вищу освіту». Проте, автором не конкретизовано, які зміни в існуючі нормативно-правові акти необхідно внести для практичного забезпечення реалізації запропонованих пропорцій фінансового забезпечення вищої освіти та збільшення частки роботодавців в підготовці фахівців інноваційного типу, забезпечення ефективного використання коштів державного бюджету на виконання наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок.

На окремих сторінках у роботі зустрічаються технічні помилки, стилістичні неточності редакційного характеру.

Однак, наведені недоліки та висловлені зауваження не зменшують наукової та практичної цінності отриманих результатів дисертаційного дослідження.

VIII. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновки

Дисертаційна робота Магути О.В. на тему «Інноватизація вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендаументу)», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, є завершеною, самостійною науковою працею, в якій обґрунтовано суттєві теоретичні, методичні та практичні результати, що в сукупності сприяють вирішенню важливої наукової проблеми - інноватизації вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендаументу).

Тема дисертаційного дослідження та її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 - економіка та управління національним господарством, за якою дисертацію представлено до захисту. Оформлення результатів дослідження відповідає чинним вимогам Держстандарту, а викладених положень та висновків дослідження - нормам наукового стилю.

Отже, на підставі вищезазначеного вважаємо, що дисертаційна робота Магути О. В. на тему «Інноватизація вищої освіти в Україні на основі залучення цільового капіталу (ендавменту)» за змістом, структурою, обсягом, рівнем наукової новизни відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656 та від 30 грудня 2015 р. № 1159, а її автор Магута Ольга Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент

к. е. н, головний спеціаліст
відділу розвитку науково-технічної
інфраструктури департаменту
науково-технічного розвитку

І. Г. Карзун

